

**Світлана Ляшко,**

пров. наук. співроб. НБУВ,  
канд. іст. наук

**Наталія Марченко,**

старш. наук. співроб. НБУВ,  
канд. іст. наук

### **ДОВІДКОВА БІОГРАФІСТИКА В КОНТЕКСТІ СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ XXI ст.**

У статті простежені новітні тенденції розвитку довідкової біографістики у межах загального поступу біографіки – від методичних питань і практики укладання та використання життєписів у довідковій біографістиці до трансформацій біографічного методу в межах практик сучасної гуманітаристики та біографічних моделей і формату запису біографічних даних.

*Ключові слова:* біографіка, довідкова біографістика, наратив, тезаурус, біограма, тенденції розвитку.

У книзі «Українські біографічні довідкові видання XIX–XX століття: історичні та теоретико-методичні засади» [11] була зроблена спроба визначити та проаналізувати номенклатуру біографічних довідкових видань, що існували та отримали розвиток у площині методики і практики в означений період в Україні. Темпоральність історичного часу дає змогу не лише уявити динаміку розвитку цього напрямку вітчизняної біографістики упродовж першого десятиріччя XXI ст., а й дійти певних висновків щодо новітніх тенденцій у його межах.

Метою даної роботи стало відстеження новітньої тенденції розвитку довідкової біографістики в межах загального поступу біографіки та біографістики у всіх їхніх виявах – від методичних питань і практики укладання та використання життєписів у довідковій біографістиці до трансформацій біографічного методу в межах практик сучасної гуманітаристики та біографічних моделей і формату запису біографічних даних тощо.

В історичній ретроспективі біографія як феномен соціокультурного буття людства була й залишається однією із основоположних фундаментальних підвалин життя та його осмислення / творення індивідом. Відтак, як показала у своїй монографії «Біографія: силует на тлі Humanities» (2008) І. Голубович, будь-яке дослідження феномену біографії

завжди тяжіє до багатовекторності та призводить до посилення антропологічного критерію гуманітарного знання [8]. Водночас, біографічна традиція, як і форми біографії<sup>1</sup>, сягають витоків початків людської культури та змінювалися й осмислювалися співвідносно з її трансформаціями. Тому біографіка та біографістика (зокрема й довідкова) є своєрідними індикаторами та, водночас, провокаторами зміни в поглядах на людину в межах соціуму загалом і гуманітаристики зокрема. На користь даної тези свідчить зміна спектру стратегій дослідження феномену біографії (від «філософії життя» (Ф. Ніцше, В. Дільтей та ін.), через герменевтичні спроби (М. Гайдеггер, Г.-Г. Гадамер та ін.), феноменологічну концепцію «життєсвіту» (Е. Гусерль та ін.), екзистенціальну «ситуацію людини» (К. Ясперс, Х. Ортега-і-Гасет та ін.), структурно-семіотичні підходи (Ю. Лотман), «філософію діалогу» та «філософію вчинку» М. Бахтіна до проблем «онтології біографії» в контексті проекту «основ біографіки» О. Валєвського) та міждисциплінарність сучасного гуманітарного знання в контексті біографічного підходу [8].

Нині у міждисциплінарній площині соціально-гуманітарного знання біографічний підхід здебільшого реалізується в межах соціологічного<sup>2</sup>, психологічного<sup>3</sup>, філологічного<sup>4</sup> та історичного<sup>5</sup> дискурсів. Тому так званий «біографічний поворот» у сучасній гуманітаристиці не може бути осмислений поза контекстом «антропологічного», «онтологічного», «лінгвістичного» та «нарративного» поворотів. Зокрема, саме перехід до посткласичного способу конструювання «онтології людини» та переосмислення проблеми біографічних і автобіографічних нарративів призвели до трансформації комплексу умов, що забезпечують текстуальне представлення індивідуального та колективного досвіду / життєпису в межах біографістики, спричинивши появу біографіки як міждисциплінарної галузі гуманітарних досліджень і суми продукованих суспільством біографічних / автобіографічних текстів [4; 5; 8].

<sup>1</sup> Зокрема, поряд із іншими видами біографії («псогос», «евкомій», риторична тощо) з античної доби відома довідкова біографія.

<sup>2</sup> Концепція «життєвого шляху» та «життєвої траєкторії», біографічна прагматика тощо.

<sup>3</sup> Психобіографія, «life course», «life story», автобіографічний нарратив, психологія життєвого шляху тощо.

<sup>4</sup> Літературна біографія / автобіографія, «біографічний метод», «новий біографізм», структуралістська критика тощо.

<sup>5</sup> Школи «мікроісторії» (Н. Яковенко, Я. Грицак та ін.), «історичної / академічної біографістики» (В. Чишко, В. Попик та ін.), «нового історизму» (В. Менжулін та ін.), інституціоналізація біографічних досліджень тощо.

Довідкова біографістика повною мірою задіяна в усіх трансформаціях, що відбуваються в межах сучасної біографіки. Та за своєю природою вона чи не найбільше зреагувала на коливання між нарративними та тезаурусними підходами в гуманітаристиці, спровокованими дискусіями навколо феномену розуміння як передусім мовного явища, що розгортається в якості мовної події.

За визначенням В. Степанова, даним у дослідженні «Дискурси суб'єктивації містичного досвіду в контексті некласичної філософії» (2011), «людина – істота тотально детермінована мовою», оскільки «мова вкорінена в глибину людського існування не тільки в прошарку дискурсивних практик, а й на рівні екзистенції, глибинного, внутрішнього діалогу людини з самою собою» [20]. Відтак, у «соціально-комунікативному досвіді людської інтеракції діють ірраціональні, пов'язані з екзистенцією, мовні механізми, через які людина інтимно єднається з душею іншої людини, зберігаючи при цьому недоторкану її суверенність» [20]. Власне, описаний процес, на наш погляд, лежить в засновку всякого біографічного чину.

Оскільки традиційна герменевтична проблематика існувала в межах питання про розуміння значення тексту, біографіка (слідом за історіографією)<sup>6</sup> була орієнтована передусім на нарративні стратегії, що давали змогу розгортати розмаїті форми життєписів (зокрема й довідкові<sup>7</sup>) шляхом нарративної інтерпретації. Саме на цьому аспекті, як визначальному щодо історичного дискурсу, наголошує Ф. Анкерсміт у фундаментальній праці «Наративна логіка. Семантичний аналіз мови істориків»: «в історіографії цінність історичної події визначається не так фактами, які в ній відкрито, як нарративною інтерпретацією цих фактів» [1, с. 13]. Водночас, як засвідчують дослідження Й. Брокмейера, Л. Газнюк, Т. Подольської, О. Сапогової, В. Черниенко, М. Епштейна [3; 7; 16; 18; 23; 26], нарратив розуміється як такий, що персоналізує переживання індивідом власного життя шляхом «розпізнавання осмисленості індивідуальних досвідів та переживань», отже, є формою дискурсу, що належить персональному буттю людини [7, с. 9]. Також природа нарративу робить апіорним те, що

<sup>6</sup> Власне, нарративний дискурсу зародився в недрах «нарративної історії» (тлумачить зміст історичної події не як зумовлений об'єктивною закономірністю історичного процесу, а як такий, що виникає у контексті розповіді про подію та іманентно пов'язаний з інтерпретацією) [12].

<sup>7</sup> Останні мислилися як окремі самодостатні нарративи, формально поєднані в межах певної структури.

«нарративний метод особливо чутливий до часового модусу людського існування» та спрямований на «з'ясування *значення* (виділено нами. – *Н. М., С. Л.*) подій для людського існування» [16]. Тобто, в межах біографіки нарратив дає змогу з'ясувати насамперед внутрішню логіку та суб'єктивні мотиви тих чи інших життєвих практик і їх «переповідання» (інтерпретації).

Окремо слід наголосити на аспекті, означеному відомим російським психологом О. Сапоговою у дослідженні «Ремейки життя»: конструювання автобіографічного нарративу» (2005): нарративний підхід передбачає визнання за будь-якими культурними артефактами «статусу розповідних структур» та розуміння їх як «завершених організованих текстів різного рівня та змісту». Оскільки всі культури накопичують і передають власний досвід, системи сенсів і цінностей саме текстами, а також містять певні набори канонічних текстів, фрагментарно присутніх в усіх інших дискурсах і текстах даної культури, нарратив виступає універсальною характеристикою всякої культури. У цьому сенсі нарративний метод дає змогу в межах біографічного дискурсу віднаходити, модернізувати та транслювати смисли та цінності певної культури, а отже – керувати змінами в «соціокультурній суті наступних поколінь даного суспільства» [18].

Якщо, на думку Й. Брокмейера та Р. Харре, «зростання інтересу до вивчення нарративу означає появу ще одного різновиду прагнення до створення «нової парадигми» та подальшого вдосконалення постпозитивістського методу в філософії науки» [3, с. 29], то з постановням герменевтики повсякденної побутової інтеракції людей активізується аспект «міжособистісного розуміння, сфокусований на проблематиці Іншого, який охоплює сфери філософії, соціальної теорії, соціальної й культурної антропології, теоретичної лінгвістики та семантики» [20]. Це, в свою чергу, формує потребу цілісного «сферичного» представлення людського життєпису як мозаїчної сукупності текстів (зокрема й нарративів), на межі яких постає «невисловлювана», але присутня в людському житті об'єктивна інформація, система кросперсональних і міжособистісних зв'язків і залежностей, які творять єдність персонального та суспільного.

І хоча О. Є. Сапогова вбачає в нарративі «фундаментальний компонент соціальної взаємодії, що виконує функції створення і трансляції соціокультурного знання та самопрезентації людей» [18], на нашу думку, в даному контексті більш вмотивованим буде звернення до тезаурусного методу<sup>8</sup>, введеного до наукового історичного дискурсу французькою

<sup>8</sup> У лінгвістиці такий засіб використовується для побудови ідеографічних словників – тезаурусів.

школою «Аналів» (з 1926 р.). Як наголошує М. Епштейн у програмній статті «Таня, Пушкін і гроші: Життя як нарратив і тезаурус» (2007), як один, так і другий метод в біографічному дискурсі розуміється як лінгво-культурна конструкція, оскільки реалізується у межах певної мови. Але якщо «нарратив описує історію життя, то тезаурус – його картину» [26, с. 48]. Відтак, у межах тезаурусного методу життєпис постає лінгво-культурною конструкцією, що являє собою суму біографічних блоків-біограм<sup>9</sup>, розташованих / організованих за принципом їх смислової близькості, асоціативних і концептуальних зв'язків, які відносяться / наближені до єдиного (одного) семантичного гнізда [26] («культурного гнізда» в літературознавстві) – «дитинство», «друзі» тощо.

Класичним зразком тезаурусного підходу є автобіографічний твір М. Монтеня «Проби» [13], в якому тезаурус виступає багатогранником життя автора («Про виховання дітей», «Про дружбу», «Про книгу», «Справи – на завтра»...).

У такому самому ключі написано «Спроба автобіографії» Г. Дж. Уеллса [22], який він назвав історією свого інтелекту. У трьох томах автор створює складний, багатогранний і суперечливий образ творчої людини ХХ ст. у її взаємостосунках із епохою. Як і вимагає жанр, у центрі його уваги – події та люди, чий образ він творить шляхом конструювання власної картини світу, залучаючи наукові, культурні, літературні, політичні, соціальні, вікові, гендерні, статеві тощо ментальності та структури життєвого досвіду. Так, в першому томі йдеться про те, як він вибивався у люди та який людський досвід допоміг стати йому тим, ким він є в історії. Другий том «Спроби автобіографії» Уеллс присвятив описові того, чим він жив («історія моїх думок»), осмисленню своїх теоретичних концепцій із дуже широкого кола питань. Він відсилає читачів до своїх романів, де вже описаний той або інший період або епізод його життя, повертається до ідей, які модифікуються впродовж життя, людей, які є носіями ідей. Особа автора пов'язує собою всі епізоди, всі пригоди «на дорозі думки». Майже усі події пов'язані та знаходять собі місце в цілісній, позачасовій системі особистого світу. Третій том «Закоханій Уеллс. Постскрипtum до «Спроби автобіографії» вийшов аж за 50 років потому та був присвячений особистому життю автора.

Отже, послуговуючись тезою М. Епштейна, «якщо нарратив – це часовий зріз життя в послідовності його подій, то тезаурус – континуум подій, що одночасно передують свідомості, де зміст життя розгорнуто у вигляді

<sup>9</sup> Біограма (греч. *gramma* – «знак, риска, лінія») – знак життя.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34  
всеохопного «каталогу» людей, місць, книг, почуттів і думок...». Разом вони «створюють дві осі мовного представлення життя» та «постійно перетинаються у кожній його точці» [26, с. 52–53].

У лінгвістиці поняття «тезауруса» визначає ідеографічний словник, у якому блоки розташовані за тематичним принципом і пов'язані семантичними відношеннями [19, с. 247, 657]. Такий підхід досить продуктивний у практиці довідкової біографістики, особливо при створенні персональних біографічних довідкових видань. Скажімо, за цим принципом побудований біобібліографічний довідник «Н. В. Гоголь и его окружение в Нежинской гимназии» [21]. Він складається з блоків: «Воспитанники гимназии» та «Преподаватели и служащие», сукупна інформація яких дає змогу створити образ провінційного педагогічного, наукового, інтелектуального середовища, в якому М. В. Гоголь формувався як людина та письменник, спектр його оточення, зв'язків, контактів, впливів тощо.

На початку XXI ст. в українській довідковій біографістиці поряд із традиційними «матеріалами до біографій» і «робочими зошитами» стали використовуватися також біограмні видання, так звані «біограми». У даному випадку термін «біограма» визначає структурну одиницю довідника та форму організації матеріалу. Подібно у польській Wikipedia «біограма» розшифровується як стислий життєпис, що містить основну інформацію про життя, діяльність, творчість представленої особи.

У соціології та психології під поняттям «біограми» від початку розумілася сукупність відомостей щодо особи, здобутих засобами біографічного методу на основі аналізу документів особового походження [6, с. 80]. Близьке до цього значення терміну застосовується нині у сучасній біографічній довідковій практиці, коли «біографіями» (сукупність біограм) визначають попередні чи підготовчі матеріали до майбутнього біографічного довідкового видання<sup>10</sup>, галузевого або тематичного за цільовим призначенням, побудованого за принципами довідника. Їх особливість полягає у тому, що параметри біограми не задаються заздалегідь, як цього вимагають закони довідкового жанру, а залежать від наявності інформації щодо конкретної особи. Зміст і обсяг часто залежать від якості та кількості джерел, на основі яких будується довідка. Повноцінному біографічному довідковому виданню можуть передувати розтягнуті в часі кілька випусків біограм. Скажімо, у Росії упродовж кількох років ведеться робота над проектом «Социалисты и анархисты – участники сопротивления советскому режиму (25 октября

<sup>10</sup> Різновид робочих зошитів, або матеріали до біографій.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34  
1917 – конец 1930-х годов): материалы к биографическому справочнику». На початковому етапі створення словника і збору інформації щодо осіб проект виконується саме як біограмний.

Серед такого типу видань на окрему увагу заслуговують різноманітні біографічні довідкові видання, зокрема про соціальні групи, які в радянські часи були просто неможливі як з погляду ідеології, так і в зв'язку з обмеженим станом джерельної бази. До прикладу наведемо довідкове видання «Біограми генералів та адміралів українських військових формацій першої половини XX століття» (1995) [9] та їхній розширений випуск «Збройні сили України першої половини XX ст. Генерали і адмірالی» (2007) [10].

Для цього типу довідників існують проблеми створення остаточного варіанта словника, оскільки він постійно змінюється через поповнення новими іменами. Це поширюється також на змістовну частину. Щодо біографічної інформації, то вона досить нерівномірна. Це може бути лише ім'я чи прізвище, відшукане у джерелі, яке дає змогу ідентифікувати особу, не завжди точні уривчасті дані, крихти інформації.

Отже, біограма більш повільна за формою, стилем, обсягом матеріалу. Довідник може поєднувати одночасно статті та біограми. З часом біограми поповнюються інформацією, що дає змогу авторам створити зрештою повноцінну біографічну статтю.

Ще одним блоком понять, що сформувався до XXI ст., а нині визначає низку історіографічних досліджень, є нерозривно пов'язаний із проблематикою біографіки та біобібліографією біоісторіографічний напрям, який увійшов безпосередньо у поле зору дослідників історіографічного процесу та теоретико-методологічних проблем історіографії [17, с. 314, 315]. У його межах вивчаються історія життя і творчої спадщини вчених-істориків [2], історія наукових інституцій (інститутів, кафедр, факультетів, архівів тощо; наукових напрямів, проблематики), культурних установ (музеїв), регіональних досліджень [15] у контексті діяльності конкретних осіб. Біоісторіографічні дослідження успішно використовуються у практиці біографічних досліджень [15; 24; 25].

У зв'язку зі змінами в структурі наукової комунікації, нової якості набули на початку XXI ст. біобібліографічні довідники.

Традиційно у процесі розвитку будь-якої науки в науковому співтоваристві періодично виникає потреба узагальнити результати, що були досягнуті в конкретних дослідженнях, підвести підсумки відповідного етапу в історіографії. Узагальнюючою працею, звичайно, міг стати галузевий або тематичний біобібліографічний довідник. Але змістовне наповнення,

мета створення та використання біобібліографічних довідників постійно змінювалися відповідно до трансформацій у межах наукової комунікації.

Так, в Україні у другій половині XIX ст. розвиток гуманітарних знань, залучення до цього процесу громадських організацій і наукових товариств, поширення національної свідомості у суспільстві сприяли зростанню інтересу до української історії в її постатях.

Починаючи з середини XIX ст., розвиток довідкової біографістики був тісно пов'язаний зі створенням бібліографії української літератури, що сприяло появі біобібліографічних праць. Досить плідно біобібліографічна та біографічна діяльність розвивалася в Чернігівській (Г. Геннаді, Г. Милорадович, С. І. Пономарьов, В. Ф. Резниченко), Полтавській (П. І. Бодянский, С. І. Пономарьов, В. Є. Бучневич, І. Ф. Павловський) губерніях, на Слобожанщині (П. І. Кеппен, К. І. Кеппн, П. С. Єфименко), у Києві, та на Галичині. Слід зазначити, що автори біобібліографічних покажчиків займалися їх укладанням, переважно, у зв'язку зі своїми науковими інтересами та розглядали покажчики як складники своїх історико-літературно-бібліографічних досліджень.

Протягом XX ст. біобібліографічні довідкові видання (персональні, галузеві, тематичні) зайняли вагомий нішу у науковому, культурному та суспільному середовищі. У сучасній практиці вони становлять групу інформаційних видань, об'єднаних колом функціональних завдань. Особлива увага науковців до таких покажчиків пояснюється тим, що вони виступають ефективним засобом інформаційно-комунікативного забезпечення науки.

У загальнофілософському сенсі наукова комунікація, якщо розглядати її в контексті функцій науки як соціального інституту, виконує дві основні задачі, які умовно можна розмежувати на зовнішню та внутрішню. Під зовнішнім завданням наукової комунікації ми розуміємо встановлення особливого роду відносин наукового співтовариства з іншими суб'єктами суспільного життя з метою організації та застосування наукового знання. Внутрішні завдання наукової комунікації нерозривно пов'язані з механізмом функціонування та розвитку самої науки, формуванням особистості вченого, наукових напрямів, шкіл та інших інституціональних форм організації наукової діяльності. У зв'язку з цим важко не погодитися з поглядом, що наука, як соціальний інститут, містить: учених з їх знаннями, кваліфікацією та досвідом; поділ і кооперацію наукової праці, чітко налагоджену систему наукової інформації; наукові організації та установи, наукові школи і спільноти.

На наш погляд, біографічні довідкові видання сприяють виконанню

другого, внутрішнього завдання наукової комунікації. Безпосередньо це стосується персоналій вчених, інформація про яких забезпечує інформованість наукового співтовариства про розвиток науки та її представників у різних регіонах країни і за її межами, дає можливість характеризувати поділ і кооперацію наукової праці, створення та розвиток, функціонування наукових шкіл, організацій та інших напрямів інституалізації науки.

Реальні зміни щодо включення та використання інформації, яка міститься у біобібліографічних працях в інші дослідницькі контексти, намітилися ще у другій половині XX ст. У 70–80-ті рр. розвиток отримали локально-історичні дослідження, спрямовані на вивчення соціальних організацій і створення колективних біографій. Таке завдання з успіхом виконують біоісторіографічні розробки, до яких відносять, як різновид, біобібліографічні праці [15]. Через сукупність біобібліографічних довідок вони дають змогу розглянути функціонування конкретного соціального середовища / спільноти у часі, її мікрокосм, співвідношення з аналогічними соціальними стратами у контексті колективного, індивідуального та історичного досвіду, зв'язки у середині співтовариства (спільноти) [14].

Стає очевидним, що виявлення напрямів і змін, дослідження трансформації ідей у науці можливо ефективно здійснювати в площині історіографічних змін, використовуючи для цієї роботи біобібліографічні довідкові видання.

Водночас, наукова біографія (довідка) як структурна одиниця біобібліографічних довідників може створюватися шляхом різних моделей, зокрема й через історіографічну модель [2]. Наразі, саме така біографія дає змогу осмислити наукові пошуки особи в конкретній галузі науки, проблеми, які вона досліджувала, її місце в історії науки як суб'єкта історіографічного процесу зокрема та процесу творчості, наступності наукової думки, відстежити особливості формування наукових знань, напрямів, розвиток наукових поглядів, дослідницькі методи, концептуальні положення тощо.

Отже, інформація, що міститься в біобібліографічних довідкових виданнях, дає змогу використовувати її двояко: у межах розгляду індивідуального життєпису предметом дослідження виступатиме життя особи у різних аспектах, а при аналізі внутрішньої організації та функціонування соціального середовища (колективу, групи, спільноти) предметом дослідження стане історія наукових ідей, що існували, виникали, розповсюджувалися та були провідними у конкретний період у конкретному науковому співтоваристві. Тому саме біобібліографічні словники створюють можливість в проблемному полі історичного контексту (просопографії /

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34 (історіографії) вивчати колективні біографії різних соціумів – академічних, регіональних наукових товариств, наукових кафедр вузів тощо. Такі співтовариства являють собою цілісні динамічні системи, що утворювалися / складалися із індивідуальних і колективних практик кількох поколінь вчених.

Підсумовуючи, маємо визнати, що довідкова біографістика початку ХХІ ст. сповна задіяна у трансформаціях, що відбуваються в межах сучасної біографіки. Та за своєю природою вона чи не найбільше зреагувала на коливання між нарративними та тезаурусними методами в гуманітаристиці загалом та історіографії зокрема. Відтак, поширення набули біограмний та біоісторіографічний напрями.

Оскільки біоісторіографія дає змогу розглядати як діяльність окремого вченого-історика в конкретній сфері, так і створювати «образ науки», синтезуючи наукознавчий і культурно-історичний підходи в історіографії [15], то шляхом аналізу сукупності біографічних довідок можна вийти на ідеї, дослідницькі напрями, школи, механізми їх трансформацій і змін у площині історичних змін.

#### Список використаних джерел

1. Анкерсмит Ф. Нарративная логика. Семантический анализ языка историков / Ф. Анкерсмит ; пер с англ. О. Гавришиной, А. Олейникова ; под науч. ред. Л. Б. Макеевой. – М. : Идея-Пресс, 2003. – 360 с.
2. Атаманенко А. Є. Деякі проблеми досліджень з історії джерелознавства та археографії / А. Є. Атаманенко // Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України. Образи науки : міжвуз. зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Вид. Д, 2000. – С. 13–21.
3. Брокмейер Й. Нарратив : проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы / Й. Брокмейер, Р. Харре // Вопросы философии. – 2000. – № 3. – С. 29–42.
4. Валевский А. Л. Биографика как дисциплина гуманитарного цикла / Алексей Валевский // Лица. Биографический альманах. – Вып. 6. – СПб : Феникс-Athenium, 1995. – С. 32–49.
5. Валевский А. Л. Основы биографики / Алексей Валевский. – К. : Наук. думка, 1993. – 111 с.
6. Вардомацкий А. П. Аксио-биографическая методика / Андрей Петрович Вардомацкий // Социологические исследования. – 1991. – № 7. – С. 80–84.
7. Газнюк Л. М. «Філософія нарративу в персональному бутті людини / Л. М. Газнюк // Філософська думка. – 2004. – № 4. – С. 3–15.
8. Голубович И. В. Биография: силуэт на фоне Humanities : монографія / Инна Владимировна Голубович. – Одесса : СП Фридман, 2008. – 397 с.
9. Колянчук О. Біограми генералів та адміралів українських військових

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34 формаций першої половини ХХ століття / О. Колянчук, М. Литвин, К. Науменко. – Л., 1995. – 283 с.

10. Литвин М. Р. Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірالی / М. Р. Литвин, К. Є. Науменко. – Л.; Х. : Сага, 2007. – 239 с.

11. Ляшко С. М. Українські біографічні довідкові видання ХІХ–ХХ століття : історичні та теоретико-методичні засади / С. М. Ляшко. – Запоріжжя : Дике поле, 2010. – 287 с.

12. Макинтайр А. После добродетели : исследование теории морали / А. Макинтайр ; пер. с англ. В. В. Целищева. – М. : Академ. Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2000. – 384 с.

13. Монтень Мишель. Пробі : кн. 1–3 / Мишель Монтень ; перекл. із франц. Анатоль Перепада. – К. : Дух і Літера, 2005–2007.

14. Непомнящий А. «Праці» Археологічних з'їздів (1861–1911) як джерело для складання біобібліографій істориків-кримознавців / А. Непомнящий // Наук. праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2003. – Вип. 10. – С. 230–247.

15. Непомнящий А. Новые библиографические студии в области этнографии : по поводу издания Е. Шудри «Подвижниці народного мистецтва». – К., 2003–2005. – Зошит 1–2 / А. Непомнящий // Историч. наследие Крыма. – Симферополь, 2005. – № 10. – С. 206–208.

16. Подольська Т. В. Наративна ідентичність у просторі комунікативно-дискурсивних практик / Тетяна Василівна Подольська // Філософські обрії. – 2008. – № 20. – С. 90–102.

17. Попова Т. Историкографический процесс в региональном измерении подходы и понятия / Т. Попова // Историко-географ. дослідж. в Україні : зб. наук. праць. – К., 2004. – Ч. 7. – С. 290–324.

18. Сапогова Е. Е. «Ремейки жизни» : конструирование автобиографического нарратива [Электронный ресурс] / Елена Сапогова // Известия ТулГУ. Серия «Психология» ; под ред. Е. Е. Сапоговой. – Вып. 5. – Ч. 1. – Тула : ТулГУ, 2005. – С. 200–228. – Режим доступа : <http://esapogova.narod.ru/texts/rimeik.htm> – Название с экрана.

19. Словарь иностранных слов / отв. ред. В. В. Бурцева, Н. М. Семенова. – М. : Рус. яз. – Медиа, 2003. – 820 с.

20. Степанов В. В. Дискурси суб'єктивації містичного досвіду в контексті неklasичної філософії [Електронний ресурс] / В. В. Степанов // Ноосфера і цивілізація. – 2011. – Вип. 10–11 (12). – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Niz/2011\\_12/index.htm](http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Niz/2011_12/index.htm) – Назва з екрану.

21. Супрунюк О. К. Н. В. Гоголь и его окружение в Нежинской гимназии : биобиографический словарь / О. К. Супрунюк. – К. : Академперіодика, 2009. – 252 с.

22. Уэллс Г. Дж. Опыт автобиографии: Открытия и заключения одного вполне заурядного ума (начиная с 1866 года) (Experiment in Autobiography: Discoveries and Conclusions of a Very Ordinary Brain (since 1866)) / Г. Дж. Уэллс ; изд. подгот.

Ю. И. Кагарлицкий. – М. : научно-издательский центр «Ладомир»; Наука, 2007. – 715 с.

23. *Черниенко В. А.* Идентичность как нарративное понятие / В. А. Черниенко // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна «Філософські перипетії». – 2006. – № 734. – С. 78–85.

24. *Шудря Є.* Подвижници народного мистецтва / Є. Шудря ; за редакцією М. Селівачова : біобібліографічні нариси. – К. : ред. вісника «АНТ», 2003. – Зошит 1. – 64 с.

25. *Шудря Є.* Подвижници народного мистецтва / Є. Шудря ; за редакцією М. Селівачова : біобібліографічні нариси. – К. : Вісник «Ант» ; ДП «Нора-Друк», 2005. – Зошит 2. – 64 с.

26. *Эпштейн Михаил.* Таня, Пушкин и деньги : Жизнь как нарратив и тезаурус / Михаил Эпштейн // Москов. психотерапевт. журнал. – 2007. – № 4. – С. 47–56.

УДК 02:929:004.65

**Володимир Попик,**

перший заступник генерального директора НБУВ,  
директор Інституту біографічних досліджень НБУВ,  
канд. іст. наук

### **МІСЦЕ І РОЛЬ БІБЛІОТЕК У ФОРМУВАННІ ТА ІНТЕГРАЦІЇ РЕСУРСІВ БІОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

У статті розглядаються місце і можливості бібліотек у формуванні та інтеграції ресурсів біографічної інформації про діячів історії та культури минулого, а також відомих сучасників. Аналізується досвід ряду найбільших бібліотек світу у нагромадженні і систематизації друкованих та електронних біографічних інформаційних ресурсів, здійсненні науково-методичної та консультативної роботи з читачами, підготовці путівників по фондах бібліотек, біобібліографічних покажчиків, словників і довідників.

*Ключові слова:* бібліотеки, історико-біографічна інформація, електронні ресурси, бази даних, біобібліографія.

Наш час позначений стрімким зростанням інтересу до біографічної інформації, як історико-меморіальної, так і присвяченої сучасникам. Суспільно-політичні, культурні та соціально-психологічні чинники цього явища вже стали об'єктом спеціальних досліджень істориків та культурологів [1]. Забезпечення потреб сфер науки, освіти, культури, державного управління, міжнародних відносин у біографічній інформації здійснюється шляхом невинного поповнення як друкованих, так і електронних ресурсів, завдяки діяльності книжкових і журнальних видавництв, формуванню електронних баз даних, електронних бібліотек, відкритих архівів, комплексних медіаресурсів інформаційних корпорацій, спеціальних каналів та програм телебачення.

Нині, в час швидкого розвитку електронного інформаційного середовища, може скластися враження, що ця справа спроможна успішно розвиватися й поза системою традиційних бібліотечних установ, на організаційно-технічній основі інформаційних корпорацій, окремих видавничих центрів, книготоргівельних мереж та інформаційних проєктів, що здійснюються різними науковими, освітніми, культурними установами, громадськими організаціями і приватними ініціативами. Однак, такі уявлення є досить вразливими. Вони не враховують ролі, досвіду, всіх реальних